

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

Г.О. Осиченко, Н. І. Криворучко, О. С. Шушлякова

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни
«АРХІТЕКТУРНО-ДИЗАЙНЕРСЬКЕ
ПРОЕКТУВАННЯ:
ЛАНДШАФТНИЙ ДИЗАЙН МІСЬКОГО ПАРКУ»

(для студентів спеціальності 191 – Архітектура та містобудування)

Осиченко Г.О. Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Архітектурно-дизайнерське проектування: ландшафтний дизайн міського парку» (для студентів спеціальності 191 – Архітектура та містобудування) / Г. О. Осиченко, Н. І. Криворучко, О. С. Шушлякова ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. – 49 с.

Автори:

д-р арх., проф. Г. О. Осиченко (розділи 4–9, додаток А),
канд. арх., доц. Н. І. Криворучко (розділи 1–3),
канд. арх. О. С. Шушлякова (розділи 1–3)

Рецензент

О. А. Попова, кандидат архітектури, доцент кафедри архітектури будівель і споруд та дизайну архітектурного середовища Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою архітектури будівель і споруд та дизайну архітектурного середовища, протокол № 3 від 23 жовтня 2020 р.

На 1-й сторінці використаний рисунок із проекту Jard Park in Saint-Dizier (France), арх. студія ESTUDIO CARME PINOS. Джерело:
<http://www.cpinos.com/index.php?op=1&ap=7&id=85>

© Г. О. Осиченко, Н. І. Криворучко, О. С. Шушлякова, 2021
© ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2021

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Програма навчальної дисципліни.....	6
2 Теми практичних занять.....	7
3 Структура навчальної дисципліни і розподіл балів.....	10
4 Функціонально-планувальні основи проєктування поліфункціональних парків	11
5 Передпроєктний аналіз території проєктування.....	13
6 Функціональне зонування паркової території.....	17
7 Сучасні тенденції у проєктуванні міських парків.....	21
8 Основи композиції садово-паркового ландшафту.....	22
9 Кольорова композиція та дендропроєкт.....	27
Список рекомендованих джерел.....	33
Додаток А. Ілюстрації до методичних рекомендацій	34

ВСТУП

Дисципліна «Архітектурно-дизайнерське проектування: ландшафтний дизайн міського парку» входить до циклу вибірових дисциплін, які викладаються студентам, що навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр архітектури» освітньої програми «Архітектура» спеціальності 191 – Архітектура та містобудування. У рекомендаціях наводяться головні методичні положення й рекомендації щодо проведення практичних занять та здійснення самостійної роботи з дисципліни, а також методичні та теоретичні основи проектування поліфункціональних парків.

Вивчення цієї дисципліни безпосередньо спирається на дисципліни «Основи дизайну архітектурного середовища», «Історія дизайну», «Ландшафтна архітектура», «Архітектурно-дизайнерське проектування: Котеджне містечко на 6-8 тис. мешканців», «Архітектурне проектування»; «Історія архітектури, містобудування, мистецтв та дизайну»; «Архітектурна композиція»; «Основи містобудування»; «Типологія будівель і споруд»; «Ландшафтна архітектура» та є попередньою для дипломного проектування та комплексного архітектурного проектування.

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи реконструкції в архітектурі» є здобуття студентами вмінь і компетенцій щодо архітектурно-дизайнерського ландшафтного проектування міського поліфункціонального парку. Головними завданнями дисципліни є такі:

- дати студенту знання з теоретичних і методичних основ ландшафтного проектування;
- освоїти принципи, методи та прийоми ландшафтного проектування на прикладі найбільш розповсюдженого ландшафтного об'єкту – поліфункціонального парку;
- знати основи декоративної дендрології та вміти виконувати дендропроєкт території;

– вміння застосовувати теоретичні основи ландшафтної архітектури для розв’язання складних спеціалізованих задач.

Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні:

а) знати:

- методичні і теоретичні основи ландшафтного проектування;
- сучасні тенденції розвитку вітчизняної та зарубіжної ландшафтної архітектури в проектуванні парків;
- методику проектування об’єктів ландшафтної архітектури;
- державні норми і правила в сфері ландшафтної архітектури;
- основи декоративної дендрології і методику добору асортименту рослин;

б) вміти:

- виконувати проекти ландшафтної організації територій;
- використовувати нові теорії, підходи і методи проектування ландшафтних об’єктів;
- використовувати отриманні знання з ландшафтної організації територій в проектуванні;
- дотримуватися вітчизняного законодавства і існуючих норм в сфері ландшафтної архітектури при проектуванні;

в) мати компетентності:

- застосовувати при проектуванні сучасні засоби і методи інженерної, художньої і комп’ютерної графіки, що використовуються в сучасному архітектурно-дизайнерському проектуванні;
- застосовувати сучасні теоретико-методологічні та типологічні підходи до вирішення проблем формування та розвитку архітектурного та ландшафтного середовища, енергоефективні та інші інноваційні технології при проектуванні архітектурно-дизайнерських об’єктів;
- застосовувати сучасні засоби і методи комп’ютерної графіки у проектуванні містобудівних об’єктів.

1 ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1 Архітектурно-дизайнерське проектування:

Ландшафтний дизайн міського поліфункціонального парку

Змістовий модуль 1 Передпроектний аналіз території та пошуки дизайн-концепції парку

Проведення передпроектного аналізу ділянки проектування: природньо-кліматичний аналіз території проектування з виявленням загальних і специфічних аспектів і потенціалу території (рельєфних перепадів, ландшафтних акцентів, зелених насаджень, природних домінант і т. ін.), містобудівний та композиційний аналіз території проектування. Реферативно аналізуються інноваційні планувально-просторові проекти і реалізовані проекти поліфункціональних парків з виявленням перспективних тенденцій їх проектування, основних композиційних закономірностей їх формоутворення. Виявлення специфіки і особливостей дизайну поліфункціональних парків, функціонального їх зонування, типологічних закономірностей та структурно-композиційного дизайну їх формування з урахуванням реакції споживача на архітектурно-дизайнерське середовище парку.

На основі передпроектного аналізу території і виявлення її потенціалу, формується Завдання на проектування поліфункціонального парку і розробляються дизайн-концепції парку. На їх основі обирається дизайн-концепт, який відповідає багатьом критеріям і має обґрунтованість рішень.

Змістовий модуль 2 Функціонально-планувальне та образне вирішення поліфункціонального парку

На основі вище зазначеного, розробляється дизайн-проект, основні схеми і креслення: опорний план М 1 : 1 000, або М 1 : 2 000 території проектування, схема генерального плану парку М 1 : 1 000, або М 1 : 2 000, 3D – моделі основних пейзажних картин, або графічні рисунки, схема зонування, прораховується ТЕП поліфункціонального парку, моделюються найяскравіші

природні розкриття, які формують уявлення про композицію парку і прилеглу територію.

Змістовий модуль 3 Ландшафтний дизайн та дендропроєкт фрагменту парку

Розроблення варіантів концепцій ландшафтного дизайну малих садів в поліфункціональному парку як фрагментів, з моделюванням видових перспектив малих архітектурних форм з основних комунікаційних напрямків. Вибір найбільш оптимального варіанту ландшафтного дизайну фрагменту парку – ідея дизайну малого саду поліфункціонального парку. Детальна розробка дизайну фрагменту парку з розробкою дендроплану та дизайну вхідної групи¹. Креслення Генерального плану фрагменту у М 1 : 500. Детальне проектування фрагменту парку та його елементів ландшафтного дизайну (ортогональні 7проекції, 3D – моделювання, рисунки тощо). Коротка записка з ТЕП фрагмента. Доповідь. Захист проекту.

2 ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичні заняття проводяться з метою освоєння студентами навичок проектування ландшафтних об'єктів, навичками розробки графічних і текстових документів планування території на рівні ландшафтного об'єкта (міського парку). Міські та районні парки відносяться до внутрішньоміських ландшафтних об'єктів, що включаються в зелені насадження загального користування. Профіль міського парку та його функції визначаються на основі аналізу містобудівної ситуації: умов розміщення в міській забудові, аналізу ландшафтних і мікрокліматичних умов території.

Алгоритм виконання проекту поліфункціонального парку та теми практичних занять представлені в таблиці 1.

---

¹ За бажанням студент може вибрати інший об'єкт, наприклад дитячий майданчик, скейт парк, МАФ, фонтан тощо

Таблиця 1 – Теми практичних занять

Тема	Зміст (план)	Кількість ауд. годин
1	2	3
Модуль 1 Архітектурно-дизайнерське проєктування: Ландшафтний дизайн міського поліфункціонального парку		
Змістовий модуль 1 Передпроектний аналіз території та пошуки дизайн-концепції парку		
Тема 1.1 Сучасні тенденції розвитку міських поліфункціональних парків	– Визначення поняття «міського поліфункціонального парку»; – Видача завдання на виконання реферату «Закономірності формування міських поліфункціональних парків»	4
Тема 1.2 Формування завдання на виконання дизайн-концепції міського поліфункціонального парку	– Видача завдання на виконання дизайн-концепції міського поліфункціонального парку; – Формування завдання на виконання дизайн-концепції міського парку	4
Тема 1.3 Аналіз інноваційних тенденцій і виявлення закономірностей дизайну міських поліфункціональних парків	Презентація реферату «Закономірності формування міських поліфункціональних парків» – Аналіз інноваційних тенденцій, закономірностей формування та нормативних вимог до організації міських поліфункціональних парків	4
Тема 1.4 Обґрунтування місця розташування міського поліфункціонального парку в структурі котеджного містечка ² Передпроектний аналіз ділянки проєктування міського поліфункціонального парку	– Обґрунтування місця розташування міського поліфункціонального парку в структурі котеджного містечка ³ ; Видача клаузури 1. «Аналіз території проєктування». Склад клаузури. – Виконання передпроектного аналізу ділянки проєктування: природньо-кліматичний аналіз території проєктування з виявленням особливостей території (рельєф, ландшафтні акценти, зелені насадження, природні домінанти тощо) Презентація і захист клаузури 1	4

²Студенти можуть обрати інші реальні міські території за бажанням

³Te same

Продовження таблиці 1

1	2	3
Тема 1.5 Формування завдання дизайн-проекту міського поліфункціонального парку	Формування завдання на проектування поліфункціонального парку і розробка дизайн-концепції парку. На їх основі обирається дизайн-концепт, який відповідає багатьом критеріям і має обґрунтованість рішень	4
Змістовий модуль 2 Функціонально-планувальне та образне вирішення поліфункціонального парку		
Тема 2.1 Опорний план території проектування в масштабі М 1 : 1 000 або М 1 : 2 000	Виконуються креслення опорного плану М 1 : 1 000, або М 1 : 2 000 території проектування міського поліфункціонального парку	4
Тема 2.2 Схема генерального плану парку в масштабі М 1 : 1 000 або М 1 : 2 000	Виконуються креслення генерального плану міського поліфункціонального парку М 1 : 1 000, або М 1 : 2 000	4
Тема 2.3 3D – моделювання видових картин міського поліфункціонального парку	Виконуються 3D – моделі видових картин міського поліфункціонального парку, або графічні рисунки	4
Тема 2.4 Зонування міського поліфункціонального парку	Виконується схема зонування міського поліфункціонального парку з експлікацією обладнання	4
Тема 2.5 ТЕП поліфункціонального парку	Прораховується ТЕП міського поліфункціонального парку	4
Змістовий модуль 3 Ландшафтний дизайн та дендропроєкт фрагменту парку		
Тема 3.1 Розроблення концепцій ландшафтного дизайну малого саду	Розроблення варіантів концепцій ландшафтного дизайну малих садів	4

Продовження таблиці 1

1	2	3
Тема 3.2 3 D моделювання малих архітектурних форм	Моделювання видових перспектив малих архітектурних форм з основних комунікаційних напрямків	4
Тема 3.3 Ідея дизайну малого саду в парку.	Вибір найбільш оптимального варіанту ландшафтного дизайну фрагменту парку – ідея дизайну малого саду поліфункціонального парку.	4
Тема 3.4 Розробка дендроплану Генплан малого саду	Детальна розробка дизайну фрагменту парку з розробкою дендроплану та дизайну вхідної групи ⁴ . Генеральний план фрагменту у масштабі М 1 : 500.	4
Тема 3.5 Основні креслення. Оформлення проєкту	Детальне проєктування вхідної групи ⁵ і елементів ландшафтного дизайну (ортогональні проєкції, рисунки, пейзажні картини, 3D – моделювання тощо). Коротка записка з ТЕП фрагменту. Доповідь	4
Тема 3.6 Захист проєкту	Захист проєкту: Ландшафтний дизайн міського поліфункціонального парку	8

3 СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ І РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Структура навчальної дисципліни та розподіл балів за виконання модулів представлені в таблиці 2, види завдань і засоби контролю визначені в таблиці 3.

Таблиця 2 – Розподіл балів за виконання модулів

Змістові модулі	Максимальна кількість балів			
	усього	практ.	лаб.	сам. роб.
МОДУЛЬ 1	100	60	–	40
Змістовий модуль 1	20	10	–	10
Змістовий модуль 2	25	15	–	10
Змістовий модуль 3	25	15	–	10
Підсумковий контроль	30	20	–	10

⁴ За бажанням студент може вибрати інший об'єкт, наприклад дитячий майданчик, скейт парк, МАФ, фонтан тощо

⁵ Те саме

Таблиця 3 – Види завдань, засоби контролю і максимальна кількість балів

Види завдань та засоби контролю	Розподіл балів
Змістовий модуль 1	20
Практичне завдання № 1 Реферат «Аналіз інноваційних планувально-просторових рішень і реалізованих проєктів поліфункціональних парків з виявленням перспективних тенденцій їх проєктування, основних композиційних закономірностей їх формоутворення»	10
Практичне завдання № 2 Клаузура 1 «Передпроєктний аналіз території проєктування»	10
Змістовий модуль 2	25
Практичне завдання № 3 Клаузура 2 «Дизайн-концепція поліфункціонального парку – основні зони»	10
Практичне завдання № 4 «Ескіз-ідея поліфункціонального парку»	15
Змістовий модуль 3	25
Практичне завдання № 5 Дизайн вхідної групи	15
Практичне завдання № 6 Схема дендроплану	10
Підсумковий контроль – диф. залік Захист проєкту «Ландшафтний дизайн міського поліфункціонального парку»	30
Всього за модулем	100

4 ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПЛАНУВАЛЬНІ ОСНОВИ ПРОЄКТУВАННЯ ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНИХ ПАРКІВ

Розрахунок місткості і пропускну здатності функціональних зон, мережі обслуговування, алей і площадок парку роблять, виходячи із середньої норми 50 –75 чоловік на 1 га парку. Улітку приймається найбільше число відвідувачів; навесні й восени воно знижується до 50 %. Кількість дітей приймається з розрахунку 30 % загальної кількості відвідувачів парку. Розподіл відвідувачів на території парку встановлюється в залежності від розміщення парку в планувальній структурі міста, розміру території, кількості прилеглих парків і ін.

Середній коефіцієнт змінності відвідувачів для міських парків приймається 1, 3 –1, 5, при збільшенні потоку він може бути підвищений до 1,7.

Таблиця 4 – Рекомендовані показники для визначення площі території парків

Тип парку	Нормативна площа м ²		Загальна площа, га	
	на 1 жителя (A ₁)	на 1 відвідувача (a ₂)	оптималь- на	мінімаль- на
1	2	3	4	5
Загальноміський парк культури і відпочинку	5	50 –60	90	25
Районні парки	2,5	40 –50	50	10
Сади житлових районів	4	50	20	3
Спортивно-ігровий сад	0,5	–	3–5	1
Сад тихого відпочинку й настільних ігор	0,05–0,1	–	2–5	0,5
Парк оздоровчої фізкультури й прогулянок	3-5	–	80–100	30
Спортивний парк	1,5-3	–	60 –80	20
Парк розваг	0,2 –0,7	–	15 –20	6
Дитячий парк	1,5-3	–	60 –80	20
Спеціалізовані (загальноміські) парки:				
– історико-культурні, етнографічні	–	115	–	50
– парки-музеї	–	75	–	15
Експозиційні:				
– зоопарки	–	80	–	50
– виставочні	–	55	–	5
– ботанічні (до 100 га)	–	100	–	50
– ботанічні (понад 100 га)	–	180	–	100
Розважальні парки	–	65	–	15

Потреба в території загальноміського парку (у га) визначається:

$$П_{т} = A_{1} N_{п},$$

де A₁ – нормативна площа на 1 жителя (показник графі 2);

N_п – перспективна чисельність населення.

Одночасова відвідуваність парку (чол.) визначається:

$$P_{\text{од}} = P_{\text{т}} / a_2,$$

де a_2 – нормативна площа на 1 відвідувача (показник графі 3).

Пропускна здатність або загальна відвідуваність парку:

$$P_{\text{про}} = P_{\text{од}} K,$$

де K – коефіцієнт змінності відвідувачів може дорівнювати 1,3 – 2,0.

5 ПЕРЕДПРОЄКТНИЙ АНАЛІЗ ТЕРИТОРІЇ ПРОЄКТУВАННЯ

Передпроектний аналіз паркової території включає ландшафтну оцінку території та містобудівний аналіз навколишньої забудови.

Ландшафтна оцінка території – це виявлення існуючих природних компонентів та їх просторовоутворюючих властивостей. Вивченню підлягають:

- 1) рельєф місцевості;
- 2) існуючі водні пристрої;
- 3) існуючі зелені насадження.

Аналіз рельєфу місцевості. Рельєф є каркасом ландшафтного об'єкта (парку). Рельєф визначає, з одного боку, мікрокліматичні умови ділянки проектування, розподіл води й стан рослинності, і, з іншого боку, образу характеристику нового проектованого ландшафту, його об'ємно-просторову структуру, а значить його естетичну цінність у системі ландшафтів сучасного міста. Вплив рельєфу на композицію парку було виявлено ще в японському садово-парковому мистецтві, коли були виділені два основних типи парку – *хіраніва й цукіяма* (рівнинний і пагорбкуватий). У сучасній ландшафтній архітектурі використовується класифікація рельєфу в залежності від його морфології, що визначає систему формованих рельєфом просторів, потенційні й існуючі видові точки на території проектування. Розрізняють – вигнуті позитивні форми рельєфу (гори, пагорби), увігнуті негативні форми (яри, улоговини), рівні знижені і рівні підвищені форми (долини й рівнини).

У залежності від морфотипу рельєфу виділяються п'ять типів парків: парк на яружній території, парк у долині, парк на рівній місцевості, парк на схилі, парк-пагорб.

На території проектування можуть зустрічатися різні комбінації морфотипів рельєфу, що і буде визначати композиційну ідею, планування парку, трасування його пішохідних доріжок, розподіл композиційних домінант, вибір прийомів озеленення та асортименту рослинності. Навіть незначні нерівності місцевості створюють додаткові можливості для збагачення паркових ландшафтів, дозволяючи невеликими засобами досягти бажаних результатів. Створення мальовничих ландшафтів на рівній плоскій місцевості – одна зі складних задач у ландшафтному мистецтві. Характерним прикладом рішення цієї задачі може служити Тростянецький парк (Чернігівська область), створений у 1860-ті роки на рівній місцевості. У цьому парку вміло розміщені лісові масиви, гаї, групові й одиночні посадки; частково змінений степовий рельєф шляхом створення штучних насипних пагорбів; споруджена система трьох озер площею 11 га. Усе це дозволило створити, незважаючи на невігідні природні умови, видатний твір пейзажного мистецтва.

Аналіз водних устроїв. Водоймища є найважливішими компонентами природного середовища і займають значне місце у формуванні паркового ландшафту. Існуючі водні устрої є визначальними у формуванні планувальної структури парку, його композиційними осями, центрами й вузлами. Відсутність водних пристроїв на проєктованій території вимагає вивчення можливості організації штучних водоймищ і вибору його видів. У залежності від режиму живильного поверхневого стоку водойми бувають проточні, безстічні і з уповільненим стоком. Ріки, струмки, водоймища на ріках, ставки на малих ріках відносяться до проточних водойм. Ставки, що влаштовуються в балках, ярах, зниженнях місцевості, а також ставки-копанки на рівних місцях відносяться до безстічних водойм. Живлення водойм водою буває дощове, снігове, льодовикове, підземне. Живлення водою рік, звичайно, змішане. Для

забезпечення парків водоймами необхідні максимальне врахування й збереження всіх його водних ресурсів.

Аналіз існуючих зелених насаджень. В реальному проектуванні проводять натурні обстеження існуючої рослинності, на великих територіях здійснюють таксацію зелених насаджень, на невеликих територіях - інвентаризацію кожного екземпляра рослинності. У навчальному проєкті виявляється наявність існуючих природних масивів (ділянки природного лісу, гаю, заказники тощо) на території, призначеної для паркового будівництва.

В цілому ж, у залежності від стану і декоративної цінності існуючих зелених насаджень можуть прийматися такі рішення: збереження насаджень і включення їх у загальну структуру парку, проведення санітарних рубок або повне знесення. У сучасній ландшафтній архітектурі і містобудуванні загальною є тенденція максимального збереження і використання існуючих зелених насаджень.

Містобудівний аналіз охоплює:

1) вияв взаємозв'язку паркової території з міським оточенням, ситуаційне положення парку в структурі міста, роль парку в системі відпочинку населення, напрямки основних пішохідних і транспортних потоків із боку міста, наявність зупинок громадського транспорту, транспортна й пішохідна досяжність паркової території з боку міста.

Такий аналіз насамперед визначає систему входів на територію парку (головного й другорядного). Розташування головного входу диктується основними потоками відвідувачів і вимагає наявності площі для зупинки транспорту, розподілу відвідувачів і організації автостоянок. Крім головного влаштовуються і другорядні входи, положення яких погоджується з вулицями й бульварами, що підводять до парку;

2) аналіз прилягаючої до парку навколишньої забудови по функціональному зонуванню і на предмет наявності об'єктів культурно-побутового, спортивного обслуговування.

Якщо в житловому районі А, що примикає до паркової території, є кінотеатр, то нема рації розміщати парковий кіномайданчик на території парку в тій зоні, яка примикає до житлового району А. Якщо в щільно забудованому районі Б відчувається явна нестача озелених територій, то на ділянках парку, що примикають до цього району, доцільно узагалі відмовитися від будь-яких споруд. Якщо парк межує із загальноміським центром, у складі якого є криті спортивні споруди, то в парку доцільно відмовитися від критих спортивних споруд того ж типу. Близьке розташування парку до громадського центру підвищує інтенсивність відвідувань, тому в таких парках організовується розвинена вхідна частина, зони видовищних та культурно-просвітницьких заходів, підвищується щільність сітки доріг та площадок, головний вхід приближується до громадського центру, із яким ув'язується його архітектурно-планувальне вирішення.

Отже, парк як би членується на зони впливу суміжних міських територій, населення яких, як правило, орієнтується на найближчі до них озеленені території, що необхідно врахувати у функціональному зонуванні парку, виборі об'єктів обслуговування, благоустрої, організації входів, у накресленні доріжок і т.д.;

3) виявлення зон несприятливого впливу на паркову територію.

Несприятливим є сусідство території парку з промисловою територією і з транспортними магістралями. Це вимагає проведення заходів, що понижують ступінь несприятливого впливу: формування захисного поясу зелених насаджень, використання штучного рельєфу для ізоляції паркової території і т.д. У зоні впливу промислового підприємства не можна розміщати зону дитячого відпочинку, спортивні площадки й інші площадки відпочинку тривалого перебування.

Зонування парку повинно враховувати негативний вплив міського середовища (шум, пил, візуальна дія архітектурних та інженерних об'єктів), яке вносить психологічний, фізіологічний та естетичний дисонанс в обставини відпочинку. Території парку з домінуючою дією оточуючої забудови зазвичай

відводять для зони масових видів відпочинку, а з мінімальною дією – для зони тихого відпочинку;

4) аналіз візуальних взаємозв'язків парку з навколишньою забудовою і природним ландшафтом вимагає збереження візуальних зв'язків парку з естетично цінним природним оточенням та будівлями, тобто розкриття території парку на великі водні простори, виразні форми рельєфу, архітектурні доміанти за межами паркової території (композиційний прийом «пейзаж у борг»), або навпаки зорової ізоляції паркової території від естетично невиразної забудови.

6 ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ЗОНУВАННЯ ПАРКОВОЇ ТЕРИТОРІЇ

На території парку розміщують наступні основні *функціональні зони*: культурно-масових заходів, тихого відпочинку й прогулянок, культосвітніх установ, відпочинку дітей, фізкультурно-оздоровчі й господарська, крім того, можуть розміщатися виставочні та меморіальні зони. На території парку функціональні зони розподіляються в такий спосіб (табл.5).

Таблиця 5 – Орієнтовний функціональний баланс території парку

Зони	Орієнтовна площа зони у відсотках від загальної площі	Норма площі на 1 відвідувача у м ²
1	2	3
Культурно-масових заходів	8–15	30–40
Тихого відпочинку й прогулянок	50–75	200
Відпочинку дітей	5–10	80–170
Фізкультурно-оздоровча	10–20	75–100
Господарська	1,5	–
Всього	100	

Із збільшенням розмірів парку перш за все розвивається зона тихого відпочинку й прогулянок, а всі інші зони займають 15 –20 % загальної площі.

Велика територія парку допомагає організувати повний комплекс функціональних зон, запропонувати відпочиваючим більш широкий вибір видів відпочинку і різного характеру ландшафтного середовища.

Вимоги до розміщення і планувальна структура кожної із зон має свої специфічні особливості.

Зона культурно-масових заходів розміщується поблизу головного входу з метою зменшення потоків відвідувачів через інші зони парку. Благоустрій зони розраховується на високу щільність відвідувань, рух здійснюється тільки по доріжках і алеям. Планування цієї зони регулярне. Зона може включати відкриті театр і кінотеатр, атракціони, майдани для фестивалів, масових ігор і ін.

Зона фізкультурно-оздоровча розміщується таким чином, що спортивні площадки і споруди групуються, поєднуються в один комплекс, а велосипедні і лижні маршрути трасуються по всій території парку. Планування зони – регулярне.

Зона відпочинку дітей організується відособлено на незначному видаленні від входів. Якщо входів декілька і територія парку значна, то зона дублюється на деяких входах, основна вимога до її розміщення рівномірність доступу з боку житлових районів. Необхідна організація захисних зелених насаджень для ізоляції зони дитячого відпочинку від магістралей і іншої території парку, забезпечення комфортної інсоляції зони, захист від перегріву влітку.

Зона тихого відпочинку розташовується далі від головного входу. При розміщенні парку серед житлової забудови, яка віддалена від громадського центру міста чи району, зона тихого відпочинку збільшується. Зона тихого й прогулянкового відпочинку займає найбільшу частину парку, характеризується природним мальовничим ландшафтом, вимагає формування прогулянкових маршрутів, тому відрізняється вільним плануванням. Зелені насадження й водойми повинні займати не менш 90 % площі зони.

Для *адміністративно-господарської зони* приділяється ділянка на периферії парку зі своїм виїздом на прилягаючу вулицю або зона може блокуватися з зоною культурно-масових заходів.

Як показує практика, жорстко регламентувати функціональне зонування парку недоцільно. Зараз поряд із традиційним функціональним зонуванням виявляються нові тенденції у паркобудівництві:

- поляризація функцій, тобто зосередження основних споруд в одному або декількох вузлах і вивільнення іншої території для природного ландшафту;
- інтеграція парку з прилягаючою територією міста;
- функціонально-ландшафтна спеціалізація парків, тобто переважний розвиток однієї або двох функцій.

Планувальна система парку насамперед здійснює найкоротші пішохідні зв'язки між функціональними зонами парку, між зонами й входами в парк, між найбільш відвідуваними спорудами. Розрізняють два протилежних типи планувальних систем - регулярну й вільну (мальовничу). Змішана планувальна система, сполучаючи регулярне й вільне планування, є найбільш розповсюдженим типом планування в сучасному паркобудівництві. Вибір типу планування визначається рекреаційним навантаженням: зони найбільшого рекреаційного навантаження потребують регулярного планування, зони мінімального навантаження вирішуються вільним плануванням.

Ширина алей і доріжок парка визначається інтенсивністю пішохідних потоків та необхідністю проїзду обслуговуючого транспорту, тому їх ширина коливається в межах 3 –9 м – у зоні масових заходів, 0,75–3,0 м – у зоні тихого й прогулянкового відпочинку.

При проектуванні парку на цьому етапі намічають попереднє функціональне зонування парка з урахуванням тяжіння населення прилеглих районів, організацію входів і визначають ділянки для споруд. Формують планувальний каркас парку за допомогою головних і другорядних алей, поєднують входи й об'єкти, трасують прогулянкові маршрути. Важливим планувальним елементом парка є кільцева алея, що пов'яже між собою основні

зони парку. Ця алея відповідає також потребі у великому прогулянковому маршруті по території всього парку та може використовуватися у якості господарського проїзду при експлуатації парку.

Планування парку повинне враховувати його використання у всі пори року. З цією метою ті споруди, що експлуатуються й узимку, повинні тяжіти до основних входів і центральних алей парку. Функції деяких відкритих площадок переносяться в холодний час у закриті приміщення, міняється напрямок роботи пунктів прокату інвентарю, прогулянкові маршрути повинні враховувати зимову пору року. Садово-парковий ландшафт кожної з функціональних зон парку повинен являти собою організоване людиною середовище конкретного призначення, в якій природні елементи підкоряються меті використання і закономірно зіставляються зі спеціальними типами архітектурних та інженерних споруд, особливим благоустроєм та обладнанням.

Будівлі і споруди парку. Номенклатура основних паркових споруд визначається містобудівними умовами, а також завданням на проектування. Ємність паркових споруд розраховується відповідно до 80 забезпеченості одночасової відвідуваності парку в часи його максимального завантаження, при цьому кількість посадкових місць в установах громадського харчування приймається з розрахунку одночасного забезпечення 12–16 % відвідувачів, а кількість туалетів приймається 1 споруда на кожні 10 га території. Перелік і характеристика паркових споруд, що рекомендуються для поліфункціонального парку, надається у таблиці 6.

Таблиця 6 – Рекомендований перелік і характеристика паркових споруд

Споруди і майданчики	Норма площі на 1 відвідувача в м ²	Місткість, осіб	Площа забудови м ²
1	2	3	4
Відкритий літній театр	1,3	500	650
Симфонічна естрада	1,3	50	65

Продовження таблиці 6

Майданчик при симфонічній естраді	1,1	1000	1100
Танцювальний майданчик	2,0	200	400
Павільон настільних ігор	2,5	100	250 або 2 по 100
Павільйон-читальня	2,0	40	80 (без урахування книгосховища)
Альтанки	Не нормується	–	–
Спортивний павільйон критий	2,0	150	300
Виставковий павільйон	4,0	100	400
Виставкові майданчики	3,0	200	600
Містечко атракціонів	25,0	200	5000
Спортивні майданчики:			
– волейбольний	–	12	360
– баскетбольний	–	10	600
– для ігор у городки	–	10	450
– тенісний	–	4	800
– настільного тенісу	–	20	400
– бадмінтоний	–	4	120
– хокейне поле	–	30	1830
Скейтпарк або скейт-лінія	Не нормується	–	–
Скеледром	Не нормується	–	–
Дитяча ігротека	2,0	100	280
Автомістечко	4,0	30	120
Майданчик малих атракціонів	3,0	30	90
Майданчик пісковий	2,0	20	40
Майданчик масових ігор	5,0	100	500
Площа масових заходів	3,0	1000	3000
Кафе, буфети, бари, ресторани	2,0	50	100
Адмінспоруди, господарській двір	–	–	300

7 СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ПРОЄКТУВАННІ МІСЬКИХ ПАРКІВ

З огляду на сучасні тенденції у паркобудівництві стало доцільно здійснювати *зонування парку по ступені рекреаційного навантаження*.

Зонування роблять таким чином, щоб сформувати в парку три основні екологічні зони:

1) зона мінімального рекреаційного навантаження, це серединне ядро або далекі периферійні території, де забезпечується тихий відпочинок, зберігаються найбільш цінні природні ділянки, антропогенне навантаження на ландшафт тут зберігається мінімальним;

2) зона максимального рекреаційного навантаження, тобто зона активного відпочинку, де зосереджується основна маса відвідувачів, що і викликає максимальне навантаження на ландшафт, при цьому характер благоустрою повинний витримувати підвищені антропогенні навантаження;

3) зона середнього навантаження на ландшафт. До неї відноситься також вузька смуга парку на межі з міською забудовою, що служить для захисту основної території від пилу, шуму, газу, використовується як бульвари, тротуари для транзитних пішохідних потоків, і належить як паркові, так і вулиці.

Наступна тенденція в проектуванні поліфункціональних парків включає два протилежних напрямки:

1) розвиток тематичних парків, вся композиція яких та композиційні засоби підпорядковуються певній тематиці (морська, етнографічна тематика, парк динозаврів тощо);

2) організація «системи малих тематичних парків в парку», коли кожен з малих садів відрізняється своєю темою і композиційними засобами (наприклад, сади різних кліматичних і ландшафтних зон, або сади пори року тощо).

8 ОСНОВИ КОМПОЗИЦІЇ САДОВО-ПАРКОВОГО ЛАНДШАФТУ

Компонентами паркового ландшафту виступають природні та штучні системи, до природних компонентів відносяться *рослинність, водоймища і рельєф*,

штучними компонентами виступають *архітектурні споруди, малі архітектурні форми та елементи благоустрою*.

Складовими структурними *елементами композиції рослинності* парку є солітер, група, гай, масив, алея, жива загорода, живопліт, боскет. Складовими структурними *елементами композиції рельєфу* парку є рівнина, схил, гора, яр, долина. Складовими структурними *елементами композиції водоймищ* парку є джерело, струмок, водоспад, каскад, фонтан, басейн, ставок, озеро, ріка, море. Використовуються *регулярні та нерегулярні принципи побудови* композиції парку, що відповідно формують регулярні і нерегулярні (ландшафтні) елементи композиції.

Садово-парковий ландшафт представляє собою гармонічне сполучення окремих елементів композиції рослинності, водоймищ, рельєфу та архітектурних споруд, ув'язаних у єдине ціле, що має новий художній зміст.

Композиція парку є складною ієрархічною системою, яка повинна розглядатися та проектуватися у декількох аспектах:

1) *планувальна композиція парку*, яка формується розплануванням парку і композиційним каркасом;

2) *фронтальна композиція* парку, що формується його панорамами при сприйнятті парку ззовні;

2) *просторова композиція парку*, яка формується системою композиційних районів парку, системою паркових просторів (типів ландшафту) та системою пейзажів;

3) *об'ємно-просторова композиція (ОПК)*, що формується окремими пейзажними картинами та архітектурними формами.

Перший та другий аспект відповідає рівню сприйняття парку ззовні, при якому панорами є реальними елементами сприйняття, а планувальна композиція – узагальнююче абстрактно-символічне двомірне (графічне) представлення просторової композиції парку. Інші аспекти відповідають рівням реального сприйняття від одноразового до поступового в процесі руху по парку, в яких композиція формуються гармонічними співвідношеннями типів

ландшафту та розподіляється на три ієрархічних рівня. Такий розгляд композиції парку відповідає рівням як архітектурно-містобудівного проектування, так і сприйняття ландшафту людиною.

Слід також враховувати специфіку композиції садово-паркових ландшафтів. З одного боку, для художнього освоєння території повинні використовуватися властиві архітектурі засоби створення виразності і три категорії архітектурних форм: простір (територія), площина (поверхня землі і води) і об'єм (зелені насадження, рельєф, споруди). З іншого боку, у побудові пейзажних картин повинні використовуватися властиві живопису засоби виразності, закономірності і прийоми композиції: колорит, світло і тінь, лінійна і повітряна перспектива.

Планувальна композиція парку включає композицію розпланування та композиційний каркас. Розпланування парків за характером поділяється на регулярне, нерегулярне та змішаного типу. Визначенням естетичного потенціалу розпланування займався Д. Кострікін. Нерегулярне планування має більший композиційний потенціал завдяки більшій кількості зорових видів, тому таке планування застосовується для вирішення композиції зони тихого відпочинку. Більшість парків має змішане планування. На планувальному рівні вирішення композиції парку визначається розміщенням композиційного центра парку, домінант і акцентів, які пов'язуються між собою головною та другорядними композиційними вісями. Взаємозв'язок цих елементів і формує *композиційний каркас парку*. Композиційний центр парку в залежності від умов та архітектурно-планувального задуму може бути розташований біля входу, в геометричному центрі території парку. Крім того, парк може мати декілька головних центрів. Головна композиційна вісь, звичайно, співпадає з напрямком основного потоку відвідувачів по території парку, на ній розміщується головний композиційний центр, другорядні осі пов'язують між собою домінантні та акцентні елементи парку.

Планувальна композиція відображає композиційну ідею, задум і є потенціалом, який реалізується на рівні просторової композиції парку.

Планувальна композиція парку є також основою формування сценарію сприйняття пейзажних картин.

Просторова композиція парку формується системою просторів парку (або типів ландшафту), системою композиційних районів, всі вони знаходять відображення в системі паркових пейзажів. Основу просторової композиції парку становить послідовна зміна різних типів просторів, що формуються різними типами ландшафту. Розподіляють *4 типа паркових ландшафтів за ступенем зімкнутості крон*: закриті (зімкнутість крон 0,75 – 1,0), відкриті (зімкнутість крон 0 – 0,25), напіввідкриті (зімкнутість крон 0,25 – 0,5) та напівзакриті (зімкнутість крон 0,5 – 0,75). Суттєвою характеристикою цих типів ландшафту є характер візуальної взаємодії із зовнішнім середовищем, тобто відкритість або закритість. Відкриті простори формуються галявинами, партерами, майданчиками, в них панує сонце та світло. Закриті простори – це густі масиви дерев, в яких панує тінь. Використання зорових ефектів освітлення – світла та тіні – найважливіший композиційно-художній засіб паркового будівництва.

Крім того, різні типи ландшафтів формуються також за домінуючою природною ознакою ландшафту: нагорні, яружні, рівнинні, лісопарки, аквапарки, лугопарки.

Композиційний район – територія парку, що відрізняється композиційною єдністю, цілісністю та специфікою, яка відрізняє його від інших районів. Специфіка району може бути визначена як однією властивістю території, так і комплексом ознак (від характерного типу простору району, типу ландшафту, типу планування до однієї ведучої породи дерева). Композиційний район – самостійний композиційний елемент парку, що має свій центр (фокус, домінанта) та периферію (фон). Класичним прикладом композиційного районування є Павловський парк (Росія), в якому 7 композиційних районів: Парадне поле, район Білої берези, Нова Сильвія, Стара Сильвія, Район долини річки Слав'янки, Припалацевий район, Район великої зірки. Райони відрізняються специфічним розплануванням, переважаючою рослинністю, переважаючими ландшафтами і відповідно

емоційною окраскою (світла та радісна долина річки Слав'янки, похмура Нова Сильвія, парадний регулярний Припалацевий район та ін.)

Система паркових пейзажів парку формується у відповідності до планувальної системи парку та включає проектування різних типів зорових видів (пейзажів) на парковій території. Розрізняють наступні *види пейзажних картин* у залежності від кута зору точки огляду у плані: *панорама* ($270^\circ - 360^\circ$ у плані), *діорама* ($180^\circ - 270^\circ$), *картина* (60°), *вид* (30°) та *віста* (до 18°). Також розрізняють *пейзажі близьких, середніх та дальніх перспектив*. Найскладнішим завданням формування пейзажів є пробудження естетичного сприйняття ландшафту людиною, здатність пейзажу доставляти радість краси. У стародавньому китайському садово-парковому мистецтві виділяли пейзажі за емоційним впливом на людину: ідилічний, загрозливий та пейзаж, що сміється. У сучасному паркобудуванні виділяють лише 2 типи пейзажів, що відрізняються загальним емоційним ефектом: *заспокійливий та збуджуючий пейзажі*.

Пейзажна картина (пейзаж) – це запроектований зоровий вид на парковий ландшафт. Проектування пейзажних картин включає фіксацію *точки огляду ландшафту, формування «рамки» картини, зорових планів та фокуса картини*. Як полотнину в живопису для довершеності укладають у раму, так і пейзажна картина парку повинна мати обрамлення. У якості рами в садово-парковому мистецтві можуть виступати щільні посадки дерев, кущ, архітектурна споруда та ін. елементи, що ізолюють сприйняття даного пейзажу від інших. Рамка визначає границі пейзажу, виключає з поля зору небажані предмети для сприйняття, тим самим дає можливість акцентувати увагу на головному.

Кожна картина має також фокус – елемент, що звертає на себе увагу і є центром композиції картини. Прийомами залучення уваги на необхідний елемент є контраст і раптовість. Контрастність фокуса може досягатися одним або декількома ознаками відмінності: форма, колір, розмір елемента, щільність крони і т.д. Раптовість досягається несподіваним розкриттям предмета.

Звичайно, картина має 2–3 зорових планів, формуються вони різними елементами, що створюють перспективну глибину картині, дають можливість

оцінити реальні розміри простору. Багатоплановість (більш 3-х планів) дає можливість створити ілюзію глибшого, більшого по розмірах чим реальний простору. В вияві меж кожного просторового плану велике значення мають інтервали між ними. Співвідношення глибин простору між планами на ділянці виражається пропорцією 1 : 2 : 4, що визначається розмірами елементів першого плану. При побудові картин враховуються й закони *лінійної перспективи* (видима величина залежить від віддаленості предмета та розташування його по відношенню до горизонту).

Побудова пейзажних картин здійснюється за допомогою *метода куліс*. Пейзажні картини будуються з розрахунку сприйняття картин із паркових доріг та алей, вони начебто нанизані на планувальну систему парку, в першу чергу, на його основний кільцевий прогулянковий маршрут. Рух дає можливість розглядати пейзажі, що поступово розгортаються, з різних точок огляду. Рішенню цієї задачі відповідає так називаний *сценарний метод* побудови системи пейзажів, що передбачає періодичну зміну композиційних акцентів емоційними паузами, тобто порівняно мало виразними ділянками довжиною від 50–75 до 150 м. За аналогією зі сценарієм літературного твору сценарним методом проектується схема вражень і емоцій людини, передбачається поступове сприйняття різних пейзажних картин, у тому числі і кульмінаційної.

Але «сума» пейзажів ще не складає парк, якщо відсутній *композиційний задум* (основна ідея), що додають йому цілісність і єдність. Гімн Сонцю, світлу – головна ідея Версаля, якій підпорядковуються паркові композиції та їх семантика: серія фонтанів ілюструє давньогрецькі міфи про бога Сонця – Аполлона, на величезному партері Версаля завжди панує сонце й світло, кульмінаційним центром величної перспективи парку є фонтан Аполлона, головна композиційна вісь Версаля розташована зі сходу на захід по ходу сонця та ін.

У сучасних парках композиційний задум зводиться до створення єдиної, цільної композиції, яка складається з пейзажів, що гармонують, насамперед, із навколишньою природою і знаходяться в тісному зв'язку між собою. Цілісність композиції досягається єдністю композиційного рішення й взаємозв'язком

окремих композиційних елементів, окремих завершених пейзажів, об'єднаних не тільки єдиним задумом, але і єдиною композиційною віссю або єдиним маршрутом.

Таким чином, проектування композиції парку, реалізація композиційного задуму починається з формування композиції верхніх ієрархічних рівнів. Спочатку на планувальному рівні принципово вирішується композиційний каркас, розміщення композиційних районів та типів простору на території парку, потім композиція деталізується й ускладнюється шляхом побудови сценарію сприйняття зорових вражень та побудови окремих пейзажних картин.

Велике значення в побудові паркової композиції має колір.

9 КОЛЬОРОВА КОМПОЗИЦІЯ ТА ДЕНДРОПРОЄКТ

Кольорова композиція парку на планувальному рівні проектується у вигляді кольорового паспорта парку або його фрагмента, на рівні просторової композиції та ОПК вона вирішується за допомогою колориту пейзажних картин. Основу кольорової композиції парку становить колір рослинності та його циклічні зміни протягом року, що потребує розробки кольорових паспортів за порами року.

На рівні планувальної композиції всієї території парку принципово розміщуються кольорові домінанти й акценти, великі кольорові плями й масиви, вибираються принципові кольорові сполучення. На цьому рівні доцільно дотримуватися таких прийомів формування кольорової композиції:

- достатня рівномірність розташування на території парку кольорових домінант і акцентів;
- наявність одного головного центра композиції на всі пори року або для кожної пори року свого;
- зміна розташування кольорових домінант і акцентів за порами року;
- формування за допомогою кольорових плям композиційних районів (білий сад, рожевий сад, сад безперервного квітування та інші);

– використання вічнозелених рослин для формування кольорових домінант і акцентів узимку.

На рівні пейзажних картин кольорова композиція вирішується за законами живопису з використанням *теорій кольорових гармоній*, але при цьому враховується вплив *повітряної перспективи*. Тобто, в міру віддалення від спостерігача зорово міняється забарвлення та послабляється контур предметів. Жовтий колір у міру видалення змінюється незначно і здобуває злегка зеленуватий відтінок, жовтогарячий цвіт стає брудно червоним, червоний – фіолетовим, синій і зелений – інтенсивно синіють, фіолетовий – зникає. Найменше з відстанню змінюється білий колір, що здобуває злегка жовтуватий відтінок.

Вимоги до формування кольорової композиції за порами року визначають вибір асортименту рослин парку. Спочатку принципово визначається асортимент ведучих порід для масивів усього парку. Порівняння кольорових паспортів за порами року дає можливість у подальшому уточнити вибір ведучих порід. В ході розробки фрагментів парку та побудови пейзажних картин розробляються детальні дендропроекти, тобто вибираються всі породи. При цьому також враховуються не тільки колір, а й форми крон, висота рослин, період квітування, інші морфологічні властивості рослин та декоративні якості й умови їх виростання.

Керуються наступними *принципами вибору асортименту* порід при побудові паркових композицій:

– *принцип простоти*. Варто уникати великої кількості порід для групових сполучень. Дві–три породи дають більший ефект, чим багато порід. Цей принцип реалізується також і на рівні масивів, найбільш ефектно сприймаються однопородні масиви;

– *принцип переваги*. На рівні груп одна порода повинна домінувати, інші мають підлегле значення. Теж саме стосується й асортименту масивів парку. У залежності від площі паркової території вибирається 3–7 ведучих паркових порід, що переважають у кількісному відношенні в масивах. Це принцип підбора асортименту порід для фонових елементів композиції;

– *принцип акцентування*. Для акцентів і домінант композиції вибираються найбільш декоративні породи, а також контрастні стосовно інших. Контраст найбільш активний при відмінностях породи по декількох ознаках: формі крони, силуету, розмірам, кольору і т.д. Це принцип вибору асортименту для домінуючих елементів композиції;

– *принцип гармонії*. Породи рослин у композиціях повинні гармоніювати формою крони, розмірами, кольором і швидкістю росту;

– *принцип пристосовності*. Породи рослин повинні відповідати місцевим умовам вирощування: кліматові, ґрунтам, кількості світла, гідрогеології і т.д. Тому зазвичай для фонових елементів композиції вибираються «місцеві» породи, а для домінуючих елементів можуть застосовуватися екзоти, тобто породи, що рідко зустрічаються в даній місцевості.

З метою вибору асортименту рослин використовують таблицю декоративних властивостей рослин (табл. 7), для підбору асортименту квітників – календарі квіткування рослин. Проектний асортимент парку фіксується у відомості посадкового матеріалу (табл. 8).

Таблиця 7 – Декоративні властивості посадкового матеріалу

Найменування рослини	Форма крони	Висота, м	Колір листя			Колір квітів	Період квіткування
			весна	літо	осінь		
1	2	3	4	5	6	7	8
Дерева							
Дуб червоний (Quercus rubra)	розкидиста	15	Світло-зелений	Темно-зелений	Червоний	–	–

Продовження таблиці 7

1	2	3	4	5	6	7	8
Платан східний (<i>Platanus orientalis</i>)	шатрова	18	Сіро-зелений	Зелений	Жовто-коричневий	–	–
Каштан конський червоний (<i>Aesculus carnea</i>)	яйцевидна	15	Світло-зелений	Темно-зелений	Жовто-бурий	Темно-червоний	Травень – червень
Чагарник							
Хенемелес японська (<i>Chaenomeles japonica</i>)	розкидиста	2	Світло-зелений	Зелений	Жовто-зелений	Оранжево-червоний	Квітень – травень
Таволга (спирея) Ван-Гутта (<i>Spiraea Vanhouttei</i>)	розкидиста	2	Світло-зелений	Темно-зелено-голубий	Пістрявий малиново-жовто-зелений	Білий	Травень

Таблиця 8 – Відомість посадкового матеріалу

Номер на плані	Найменування рослини	Одиниця виміру	Кількість	Розмір посадкової ями, м	Примітки
1	2	3	4	5	6
Дерева					
1	Береза бородавчата (<i>Betula verrucosa</i>)	шт.	2	1,0 x 1,0 x 0,6	Саджанець 5-річний
2	Ялинка канадська «Conica» (<i>Picea canadensis</i> «Conica»)	шт.	5	0,6 x 0,6 x 0,6	Саджанець 5-річний

Продовження таблиці 8

1	2	3	4	5	6
	Чагарники				
3	Таволга (спирея) Ван-Гутта (<i>Spiraea Vanhouttei</i>)	шт.	5	0,6 x 0,6 x 0,6	Саджанець 3-річний
4	Бирючина звичайна (<i>Ligustrum vulgare</i>)	м.п.	15	0,6 x 0,6 x 0,6	Живопліт заввишки 0,6 м
5	Слива трьохлопатева (<i>Prunus triloba</i>)	шт.	3	0,6 x 0,6 x 0,6	Штамбова форма
	Квіти				
6	Петунія гібридна (<i>Petunia</i>)	м ²	10		Колір – бузковий
7	Рози флорибунда у сортах	шт.	54		Колір – білий, рожевий. Високі.
	Газони				
8	Суміш трав: райграс пасовищний, вівсяниця звичайна	м ²	100		

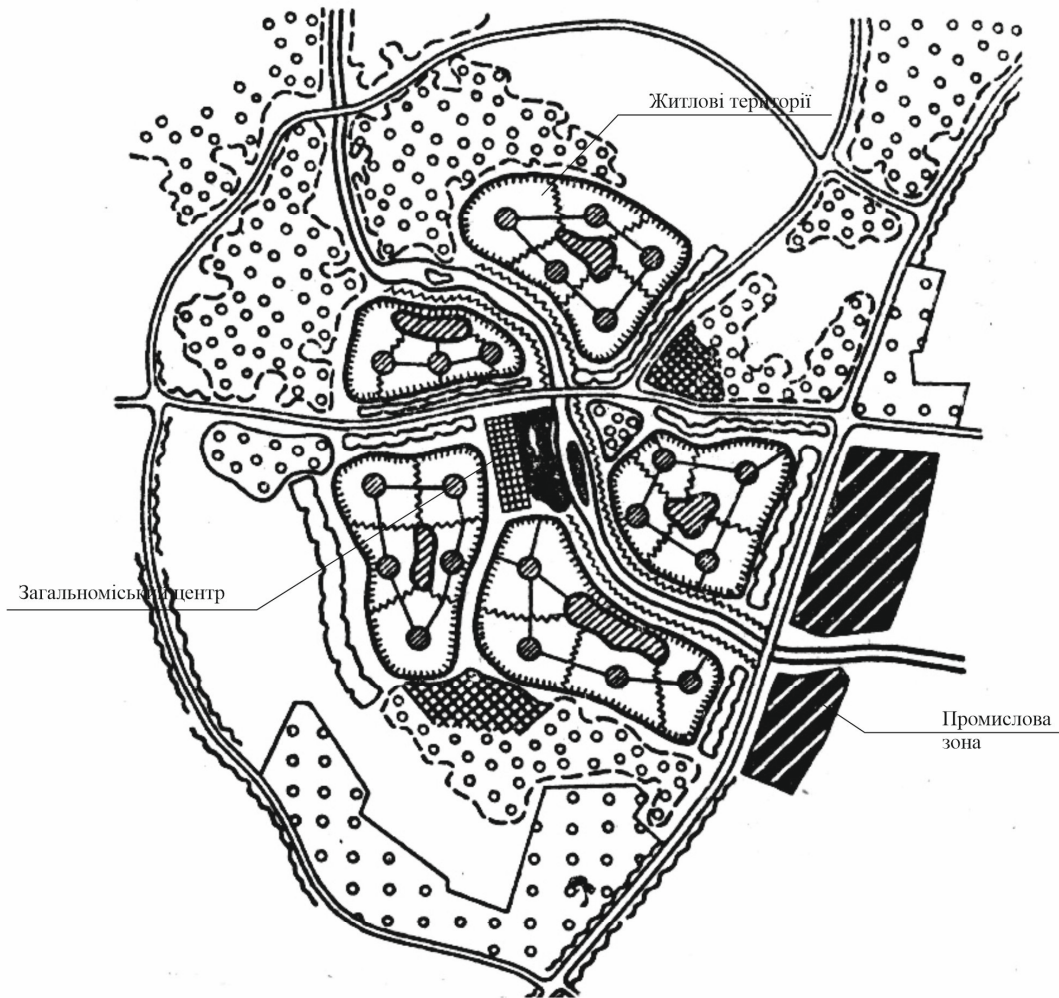

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ДБН Б.2.2-12:2019 Планування і забудова територій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/b_2_2_12/1-1-0-1802, вільний (дата звернення: 10.02.2021)
2. Містобудування. Довідник проектувальника / за ред. Т.Ф. Панченко. – Київ: Укрархбудінформ, 2001. – 192 с. Існує електронна версія. – (Режим доступу: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/11307>), вільний. Дата звернення: 10.02.2021
3. Краткий справочник архитектора. Ландшафтная архитектура. – Київ: Будівельник, 1990. – 335с.
4. Калініченко О. А. Декоративна дендрологія: навч. посібник/ К.О. Калініченко – Київ : Вища школа, 2003 – 199 с.: іл.
5. Горохов В.А. Парки мира / В. А. Горохов, Л. Б. Лунц. – М.: Стройиздат, 1985. – 328с. Існує електронна версія. – (Режим доступу: http://vparke.ru/?page_id=388), вільний. Дата звернення: 10.02.2021
6. Крижановская Н.Я. Основы ландшафтного дизайна/ Н.Я. Крижановская. – Харьков : Константа, 2002. – 214 с.
7. Кучерявий В. П. Озеленення населених місць / В. П. Кучерявий. – Львів: Світ, 2005. – 183 с.
8. Нефедов В.А. Ландшафтный дизайн и устойчивость среды / В. А. Нефедов. – СПб.: Полиграфист, 2002. – 295с.
9. Благоустрій територій. Планування та забудова міст, селищ і функціональних територій: ДБН Б.2.2-5:2011. – Київ: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 2012. – 64 с.
10. Горохов В. А. Зеленая природа города: учеб. пособие для вузов / В. А. Горохов. – М. : Архитектура-С, 2005. – 528 с.
11. ДБН Б.1.1-15:2012. Склад і зміст генерального плану населеного пункту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/1-1-0-1040>, вільний. Дата звернення: 10.02.2021
12. Крижановская Н. Я. Архитектурно-ландшафтные принципы проектирования жилых территорий: учебное пособие [Електронний ресурс].. – Х. : ХГАГХ, 2000.- 133 с. 58 ил. - Режим доступу: http://koha.kname.edu.ua/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=114746&query_desc=kw%2Cwrdl%3A%20%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5, вільний. Дата звернення: 10.02.2021

ДОДАТОК А

Ілюстрації до методичних рекомендацій

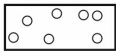
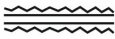

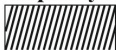
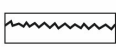
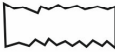
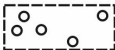

- Зелені насадження загального користування:**
- Центральний міський парк
  - Районні парки
  - Зоопарк та ботанічний сад
- Зелені насадження обмеженого користування:**
- Озеленення вулиць
  - Житлові території
  - Сади мікрорайонів
  - Сади житлових районів
  - Бульвари
- Зелені насадження спеціального користування**
- санітарно-захисні та вітрозахисні насадження
- Зелений пояс міста:**
- Ліси, лісо- та лугопарки
  - Плодові сади

Рисунок А.1 – Принципова схема системи озеленення міста та її структура

Схема І. Родичкіна

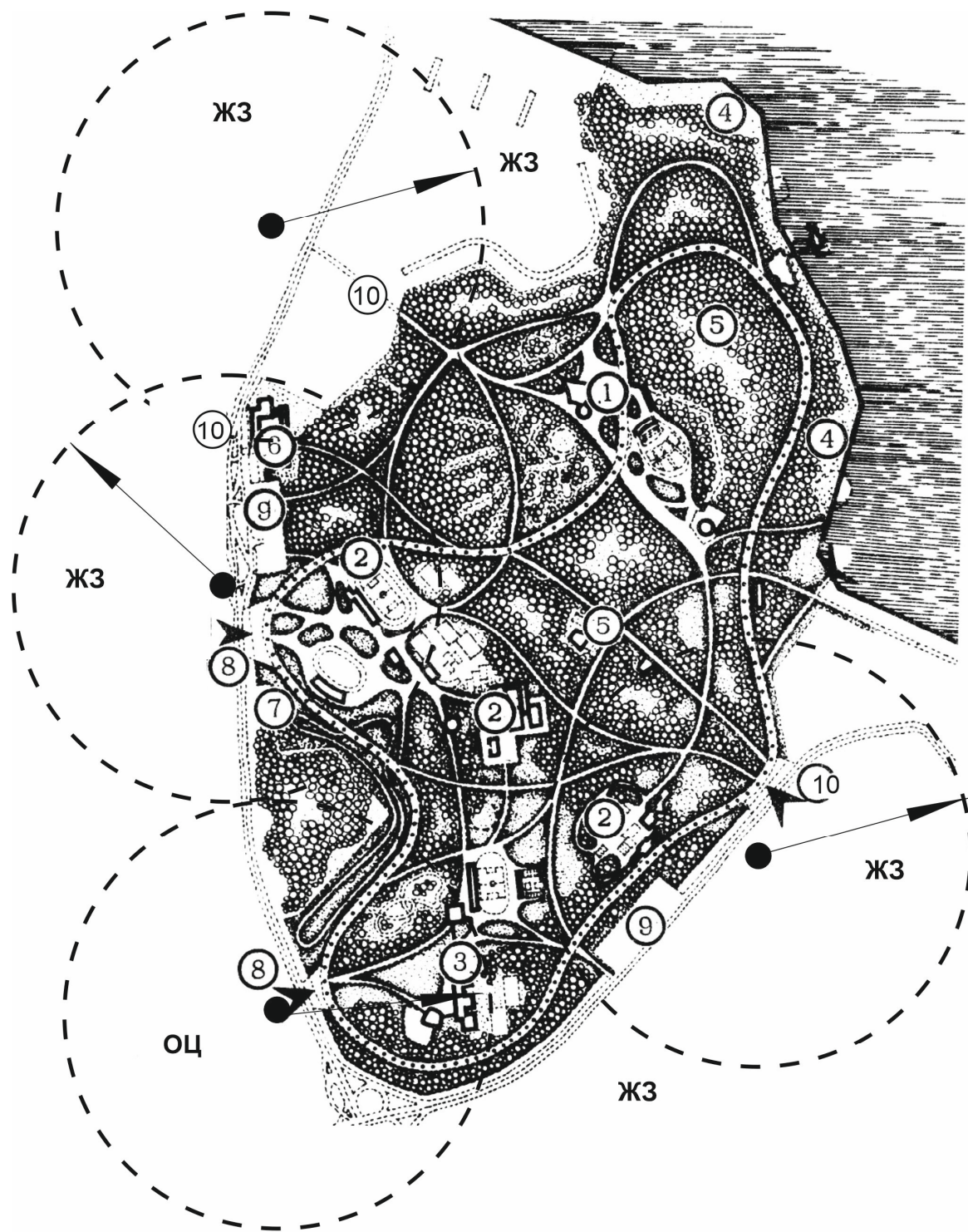
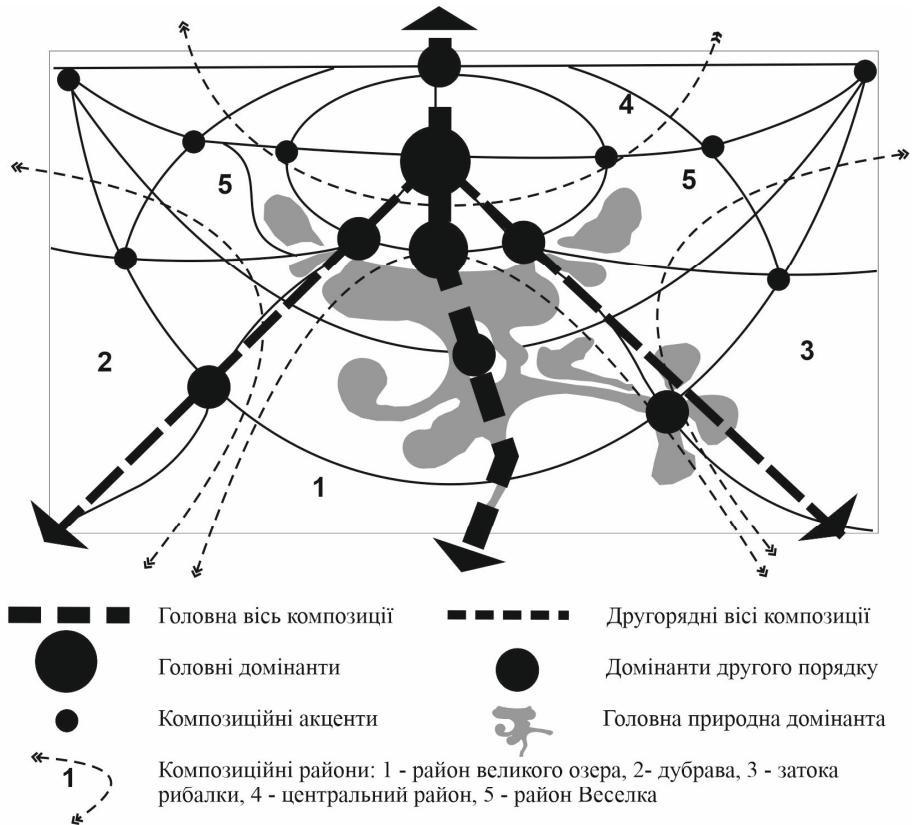

Рисунок А. 2 – Приклад функціонального зонування парку. Схема І. Родичкіна:
 1 – зона культурно-масових заходів; 2 – спортивна зона; 3 – зона дитячого відпочинку; 4,5 – зона
 тихого відпочинку; 6 – господарська і адміністративна зона; 7 – головний маршрут парку; 8 –
 головні входи до парку; 9 – автостоянки; 10 – другорядні входи; ОЦ – загальноміський центр;

ЖЗ – житлові території; • – зупинки громадського транспорту

A)

Б)

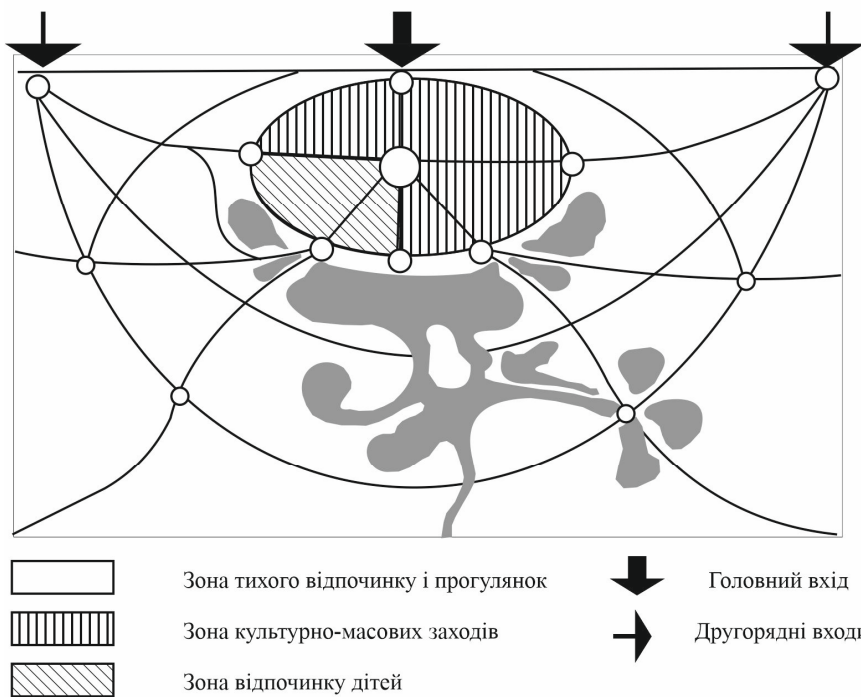
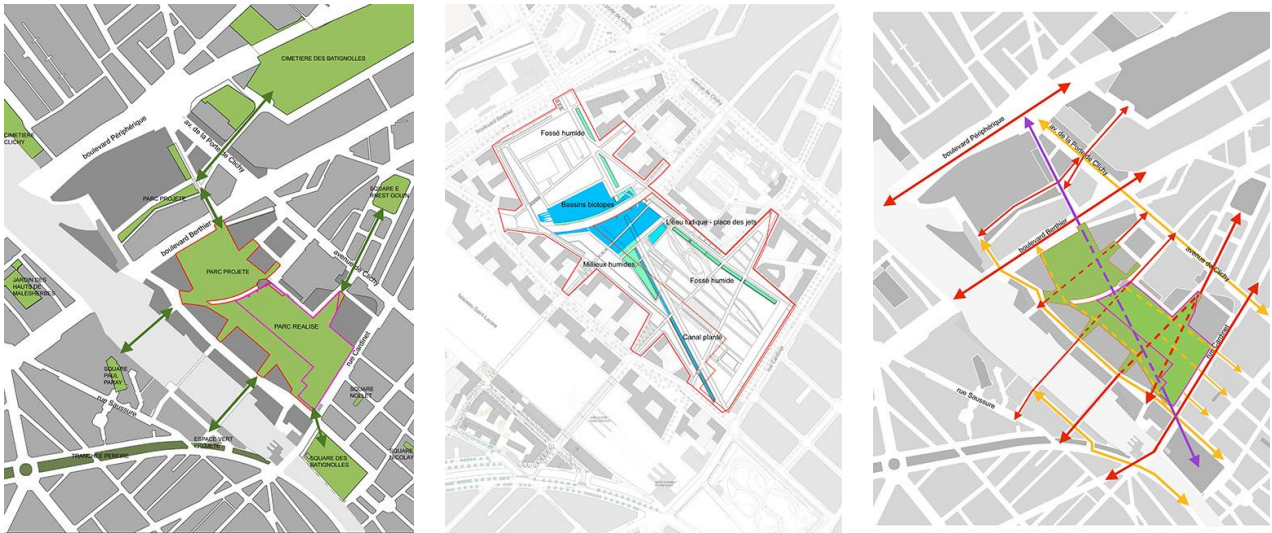
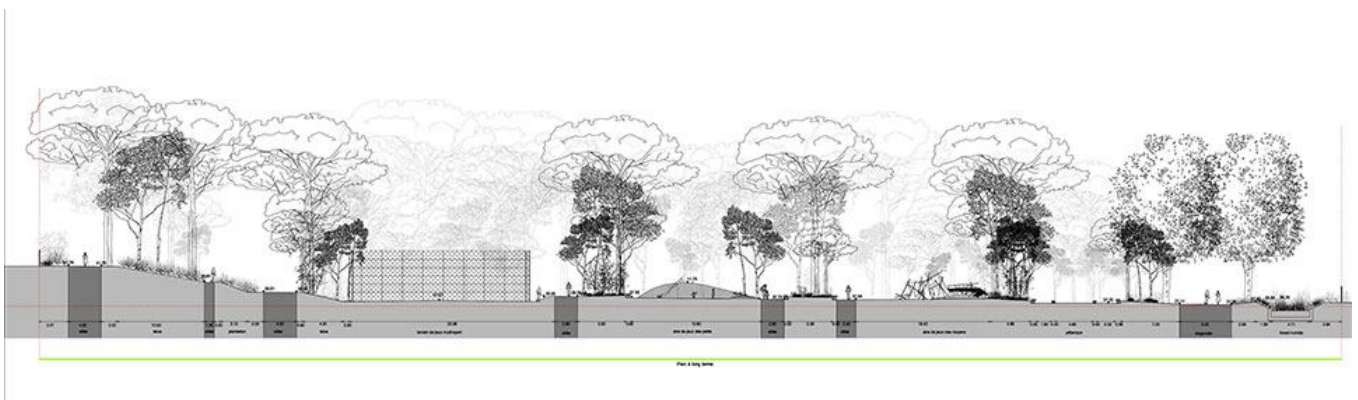
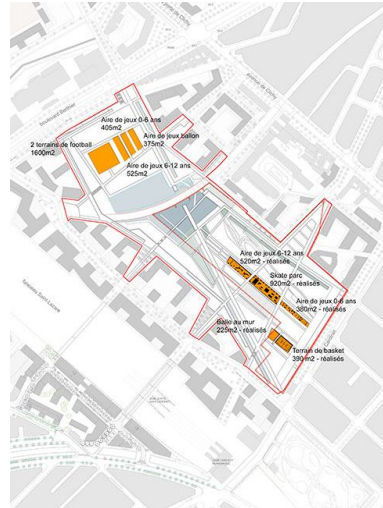

Рисунок А.3 – Функціонально та композиційне вирішення парку: а) схема композиції парку, б) схема функціонального зонування парку. Схеми Г. Осиченко

Схема функціонального зонування ілюструє нові тенденції у парковому будівництві – поляризацію активних функцій у єдиному ядрі та вивільнення території для природного ландшафту. Відсутність спортивної зони обумовлена наявністю у місті спеціалізованого спортивного парку

a)

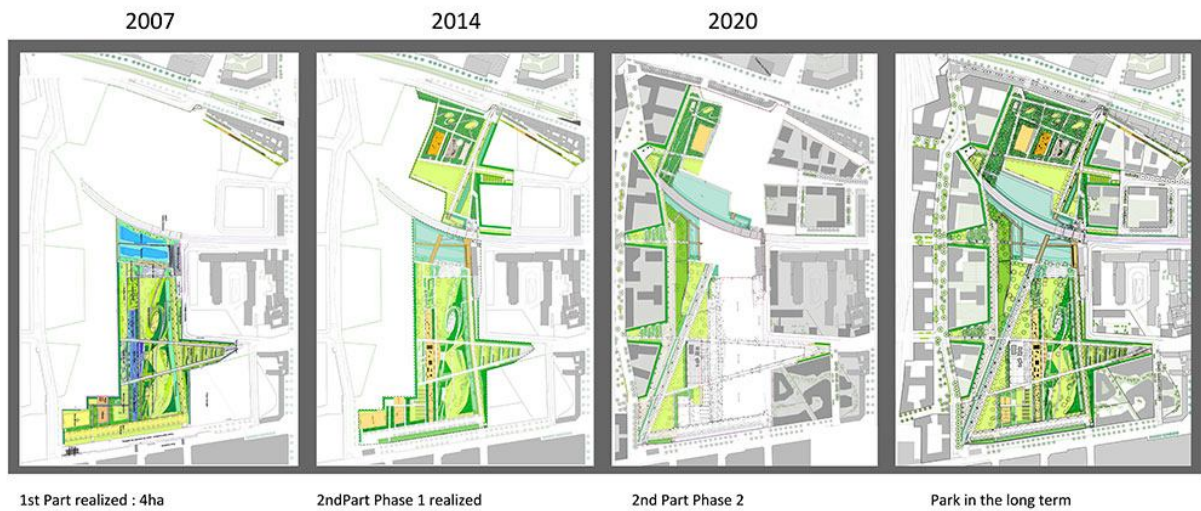

b)

Рисунок А.4 – Парк Мартіна Лютера Кінга в м. Париж:

а) Містобудівний аналіз території проектування: забезпечення зв'язку з існуючими озелениними територіями, аналіз водойм та водозабезпечення, пішохідні зв'язки, що впливають на планування парку; б) Проектні пропозиції: тематичне зонування парку за порами року, розміщення спортивних споруд, розріз по зоні дитячого відпочинку.

Джерело: <http://www.vashsadovnik.com/page/park-martina-ljutera-kinga-parizh>

a)

b)

Рисунок 4 — Парк Мартіна Лютера Кінга в м. Париж:

а) Черги будівництва парку;

б) Реалізований проект. Загальний вигляд парку зверху та фрагменти парку: прогулянковий променад та дитячий бризкодром.

Джерело: <http://www.vahsadvnik.com/page/park-martina-ljutera-kinga-parizh>

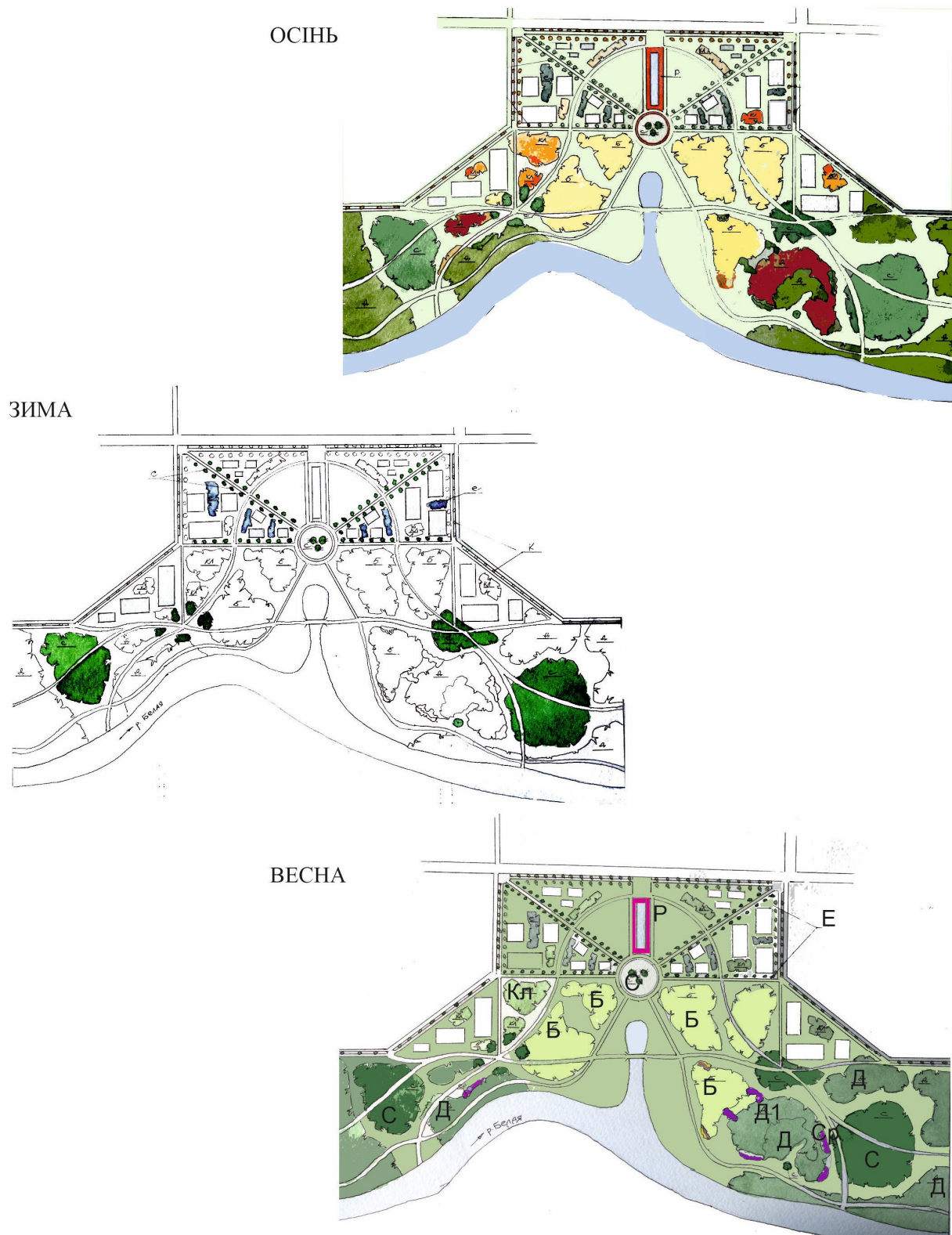
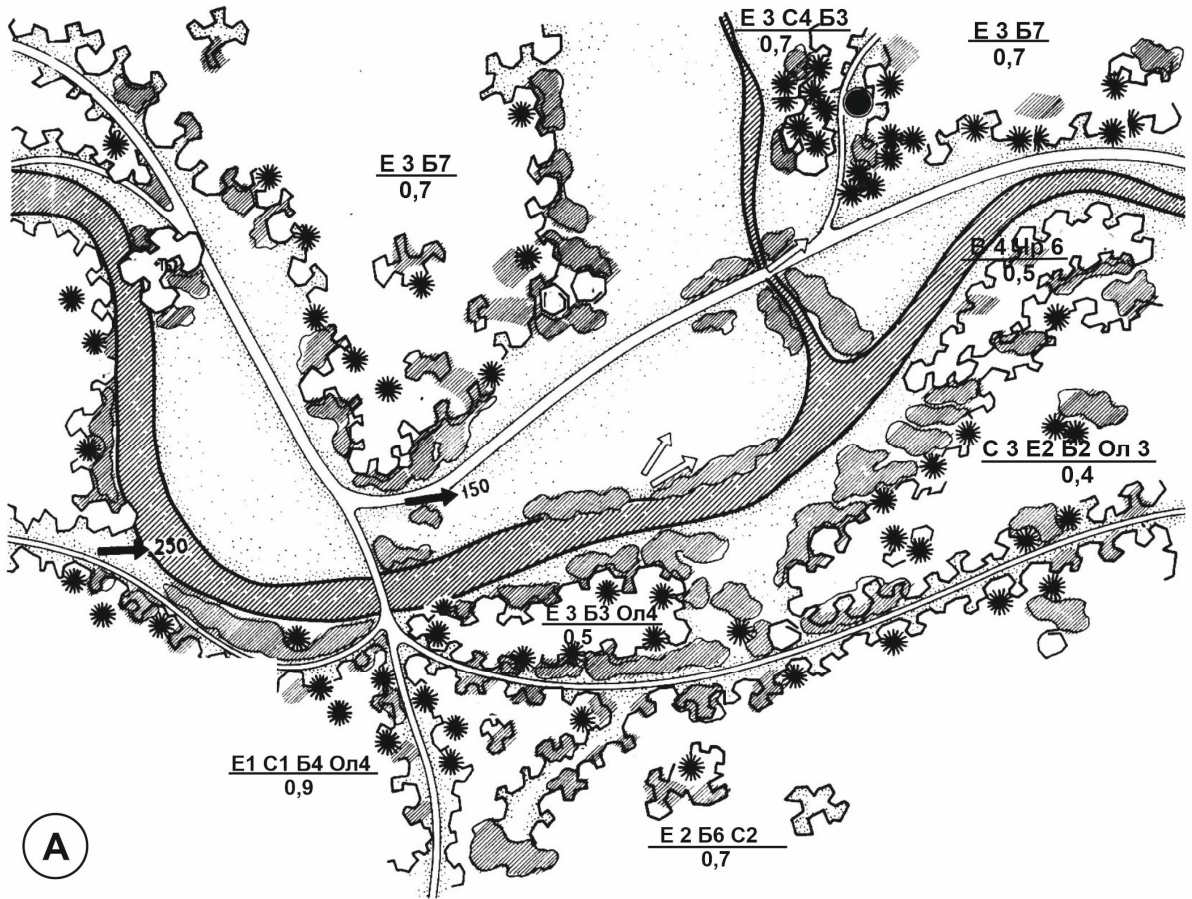
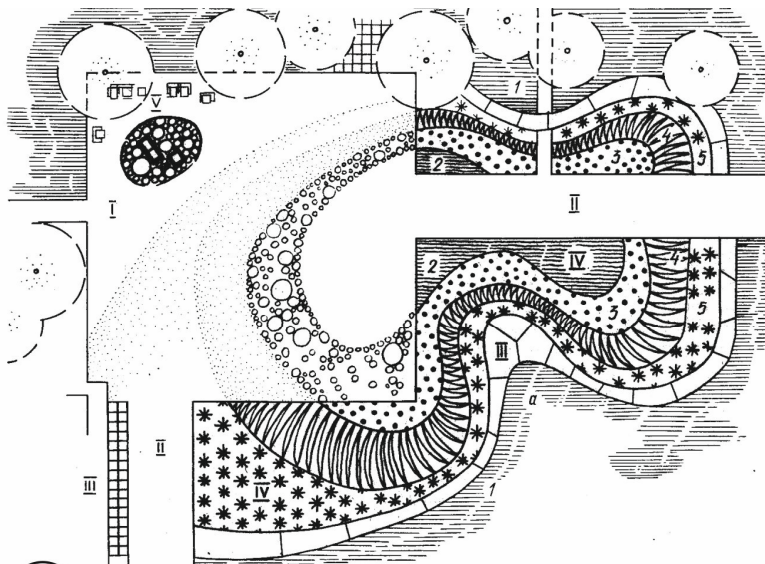

Рисунок А. 6 – Кольорові паспорти парку за порами року. Схеми Г. Осиченко:
 Б – береза повисла, Кл – клен гостролистий, С – сосна звичайна. Д – дуб черешчатий, Д 1 – дуб червоний, Ср – бузок звичайний махрова форма, Р – троянда в сортах, Е – ялинка колюча форма срібляста

А

Умовні позначення порід масивів: Б – береза, С – сосна, Е – ялинка, Ол – вільха, Чр – черемшина, В – верба

Б

Умовні позначення:

- I – майданчик відпочинку,
- II, III – алеї,
- IV – квітник,
- 1 – газон,
- 2 – бегонія завжди квітуча червоно квіткова,
- 3 – цинерарія морська,
- 4 – яливець казацький,
- 5 – рози Дольче Віта, Квін Елізабет, Кліментина

Рисунок А.7 – Дендропроєкт парку:

а) на рівні генплану всього парку. Схема І. Родичкіна, б) детальний дендропроєкт фрагмента парку – майданчик відпочинку. Джерело: Декоративное садоводство и садово-парковое строительство: справ. пособие/ Т. Гузенко, М. Ганжа, И. Котова, Э. Шарапова. – Киев : Будівельник, 1985. – 182 с.

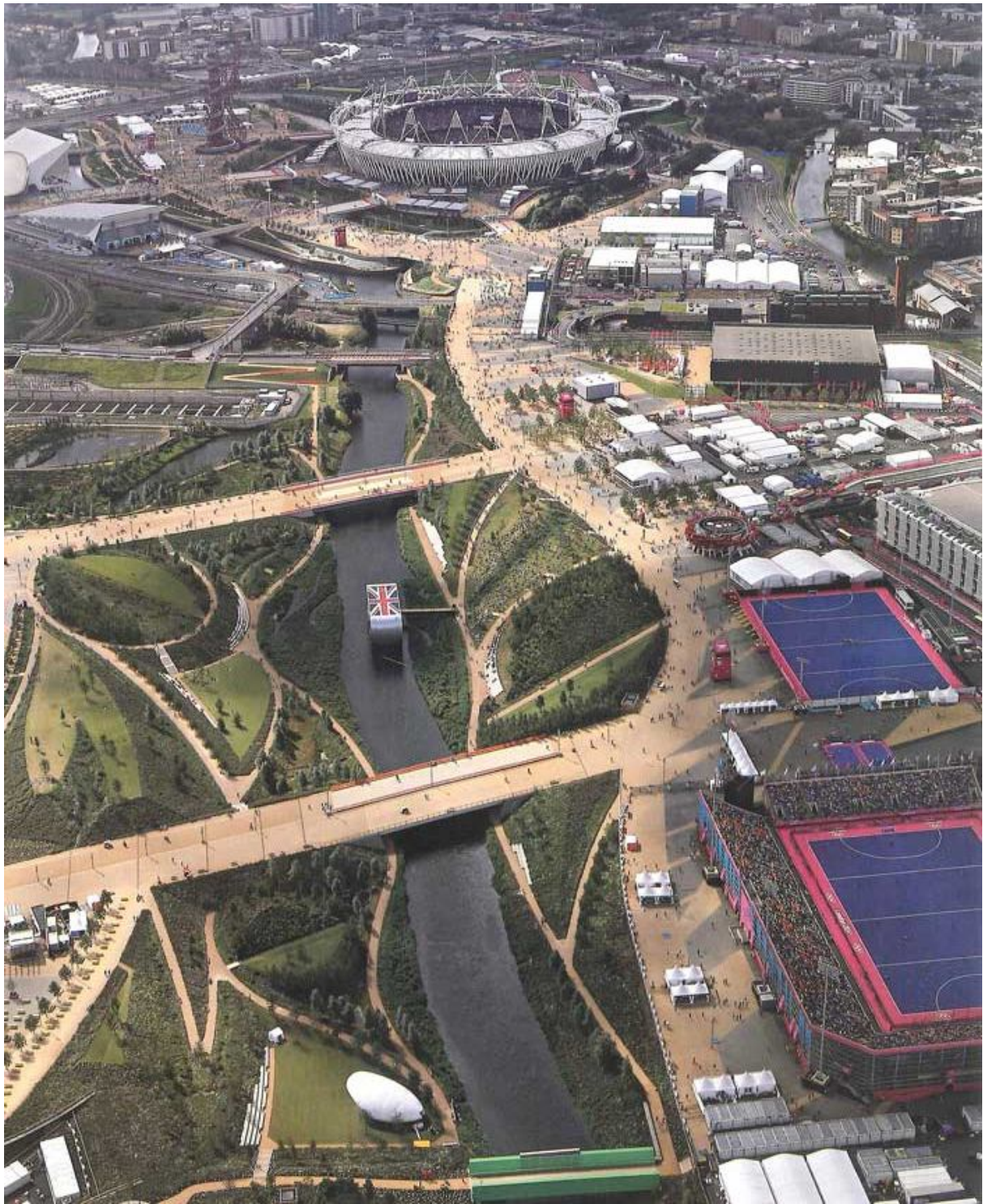

Рисунок А.8 – Олімпійський парк в Лондоні (2008 –2012) . Загальний вигляд парку.

Джерело <https://www.queenelizabetholympicpark.co.uk/>

Парк включає в себе північний екологічний парк і південний фестивальний парк, в якому представлені Олімпійські сади, тематично оформлені в стилі країн, що беруть участь в Іграх. Екологічний північний парк перетворює промисловий канал з каналами в природний звивистий річковий коридор з низинними луками і заболоченими територіями, широкими галявинами для зборів і скульптурними берегами для огляду. Південний парк утворює берега річки з пологими терасами і включає тематичні Олімпійські сади – багату і барвисту данину поваги рослинам країн, які збираються на Ігри.

Рисунок А.9 – Олімпійський парк в Лондоні. Генеральний план парку
Джерело: <https://www.queenelizabetholympicpark.co.uk/>

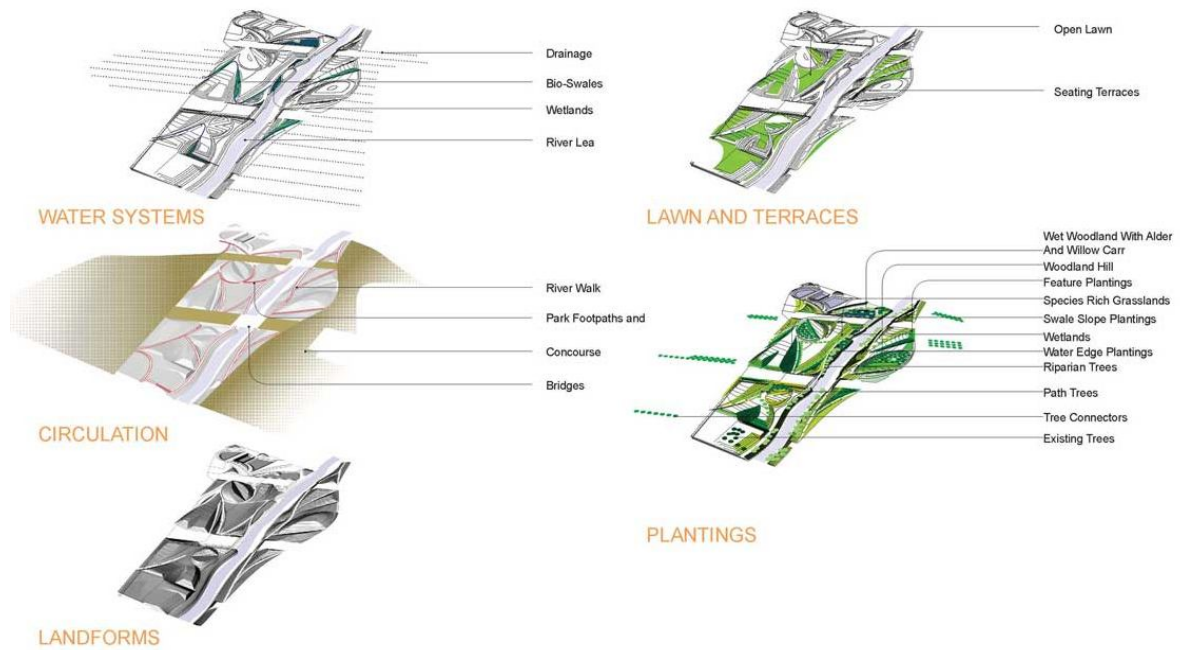

Рисунок А.10 – Олімпійський парк в Лондоні
 Пропозиції по створенню водної системи, модельованню рельєфу та розміщенню рослин.
 Джерело: <http://landezine.com/index.php/2016/07/queen-elizabeth-olympic-park-by-hargreaves-associates/>

NORTH PARK - BIOZONES

Рисунок А.11 – Олімпійський парк в Лондоні. Схема розміщення біозон – тематичних садів різних країн
 Джерело: <http://landezine.com/index.php/2016/07/queen-elizabeth-olympic-park-by-hargreaves-associates/>

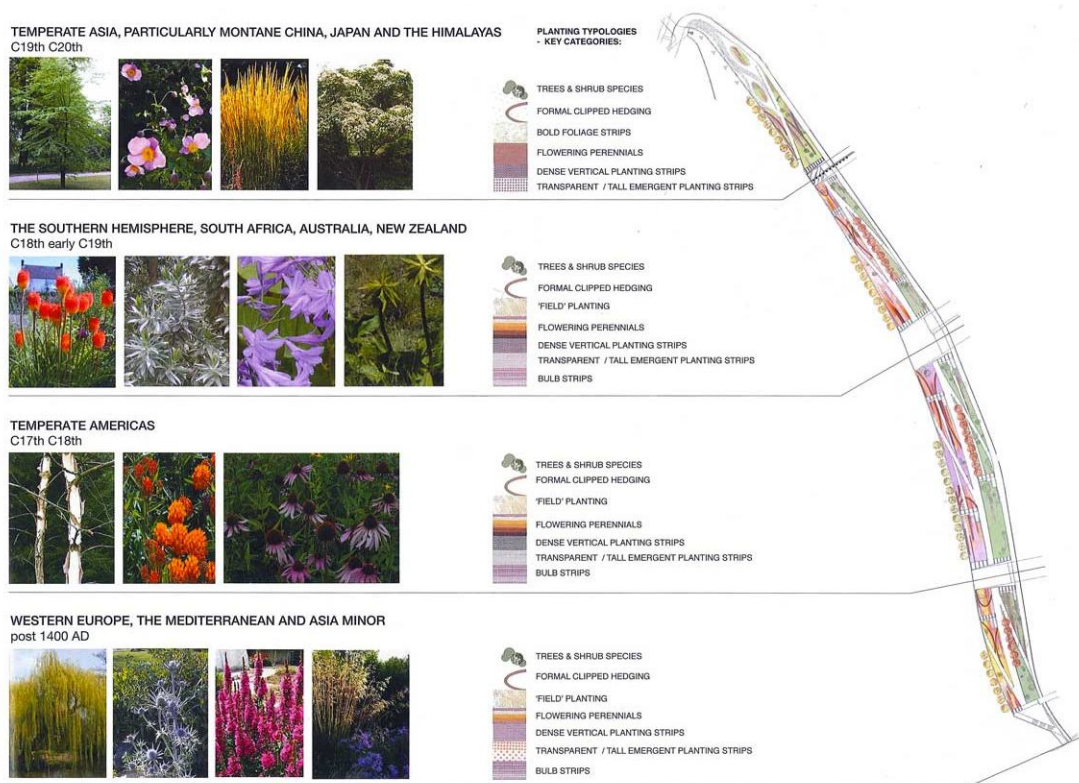

Рисунок А.12 – Олімпійський парк в Лондоні. Дендропроєкт тематичних садів.
Зверху до низу: Азія, гірський Китай, Японія та Гімалаї; Африка, Австралія та Нова Зеландія; Америка; Західна Європа, Середня Азія та Середземномор'я
Джерело: <http://landezine.com/index.php/2016/07/queen-elizabeth-olympic-park-by-hargreaves-associates/>

Рисунок А.13 – Олімпійський парк в Лондоні. Види парку
Джерело: <http://landezine.com/index.php/2016/07/queen-elizabeth-olympic-park-by-hargreaves-associates/>

Рисунок А.14 – Олімпійський парк в Лондоні.

Дендропроєкт озеленення частини території парку. Зверху до низу: первинна лінія дерев, групи прибережних дерев, суперграфічні дуги, градієнтні смуги, низькі посадки листяної суміші, відкритий газон, гірські пейзажі та генплан парку.

Джерело: <http://landezine.com/index.php/2016/07/queen-elizabeth-olympic-park-by-hargreaves-associates/>

Рисунок А.15 – Олімпійський парк в Лондоні. Види парку
Джерело: <http://landezine.com/index.php/2016/07/queen-elizabeth-olympic-park-by-hargreaves-associates/>

Рисунок А.16 – Приклади графічного оформлення пейзажних видів в парку
Джерело: <http://landezine.com/index.php/landscapes/landscape-architecture/realized-projects/>

Рисунок А. 17 – Паркові пейзажі. Приклади графічного оформлення
Джерело: <http://landezine.com/index.php/landscapes/landscape-architecture/realized-projects/>

Виробничо-практичне видання

ОСИЧЕНКО Галина Олексіївна

КРИВОРУЧКО Наталя Іванівна

ШУШЛЯКОВА Ольга Сергіївна

Методичні рекомендації
до практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни

**«АРХІТЕКТУРНО-ДИЗАЙНЕРСЬКЕ ПРОЄКТУВАННЯ:
ЛАНДШАФТНИЙ ДИЗАЙН МІСЬКОГО ПАРКУ»**

(для студентів спеціальності 191 – Архітектура та містобудування)

Відповідальний за випуск *О. А. Попова*

Технічний редактор *О. В. Михаленко*
Комп'ютерне верстання *Г. О. Осиченко*

План 2021, поз. 62М

Підп. до друку 16.03.2021. Формат 60 × 84/16.
Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 2,0.
Тираж 50 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК 5328 від 11.04.2017.